

FILE DIN ISTORIA MUZEULUI NAȚIONAL 1864–1880

Maria Ioniță

Elena Ionescu Georgescu¹

Începută promițător, sub auspicii nu tocmai favorabile din punct de vedere material, dar beneficiind de râvnă, pricepere și dăruire din partea inițiatorilor și a primilor săi lucrători, cea dintâi instituție muzeală din Țara Românească a cunoscut roadele primelor sale decenii de frământări și căutări abia după 1850, când activitatea sa devine cu mult mai bogată și are rezultate deosebite nu numai în creșterea patrimoniului, dar și din punct de vedere organizatoric și al evidenței de muzeu. Pentru a înțelege momentul 1864, care reprezintă începutul unei noi etape în istoria muzeografiei românești – constituirea muzeelor de profil în funcție de patrimoniul deținut (istorie, antichități, numismatică; științele naturii; artă plastică) – considerăm că este absolut necesar să aruncăm o privire asupra activității Muzeului Național de Istorie Naturală și Antichități, din ultimul lui deceniu de funcționare în această formulă.

Premise ale constituirii Muzeului Național de Antichități

Paralel cu creșterea permanentă a patrimoniului muzeal s-a organizat și evidența colecțiilor după criteriile stabilite de către Eforia Școalelor, care patrona prima instituție muzeală din Țara Românească. Anual muzeul îi prezenta acesteia evidența consemnată în „Catalogul general metodic”, în care erau inserate exponatele din muzeu, pe colecții, cu denumirea respectivă a fiecăruia. În perioada 1849-1861 s-au alcătuit cataloage pentru colecțiile de mineralogie, ornitologie, moluște, pești, antichități și numismatică, instrumente muzicale, machete pentru mașini agricole ș.a.² În 1859, în vederea reorganizării muzeului, Eforia solicită conservatorului situația exactă a patrimoniului după registrele existente de la înființare și până la data respectivă³. Tot în acest sens, forul superior sus-amintit numește și o comisie care să lucreze la întocmirea unei „catagrafii” de „toate lucrurile muzeului”, care urma să fie prezentată Eforiei⁴. Această dificilă operație

¹ Elena Ionescu-Georgescu (1930-1998) a făcut parte, până în anul 1988, din colectivul de muzeografi ai secției de istorie veche a Muzeului Național de Istorie a României, după ce, o perioadă, după venirea sa la muzeul nostru, în 1971, îndeplinise funcția de șefă a secției Lapidarium-Columnă. În 1984 s-a numărat între membrii colectivului de redactare a unei istorii a Muzeului Național pe parcursul celor 150 de ani ai existenței sale (1834-1984), lucrare care, atunci, nu s-a mai finalizat și publicat și din care este extras prezentul capitol inserat în volumul XVII al „Muzeului Național”, căruia i-am adus modificări și adăugiri, în același timp stilizându-l.

² Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare se va cita A.N.I.C.), Fond Ministerul Instrucțiunii, dos. 4026/1854, f.747.

³ *Ibidem*, f.214.

⁴ *Ibidem*, f.273; vezi și Ioana Cristache-Panait, Panait I. Panait, *Începuturile muzeografiei la București*, în „Revista Muzeelor”, nr. 1/1966, p. 38.

este înscrisă și în Regulamentul pentru administrarea muzeelor naționale, articolul al nouălea precizând că fiecare muzeu (cel de științe naturale și cel de antichități și numismatică – n.n.) va avea un „catalog” în care vor fi trecute toate obiectele, ele urmând să primească un număr de ordine progresiv⁵. Prin intermediul cataloagelor păstrate putem cunoaște fondul muzeistic existent în anumite perioade, profilul colecțiilor, ca și creșterea acestora pe parcursul anilor.

Paralel cu problemele legate de sporirea colecțiilor, personalul muzeului este preocupat de prelucrarea științifică a patrimoniului. Au fost astfel sistematizate colecțiile ornitologică și paleontologică, cele provenite dintr-o serie de excursii efectuate în țară, paralel cu clasificarea colecțiilor primite din partea guvernului italian⁶. Totodată s-au procurat obiectele și instrumentele necesare pentru dotarea laboratoarelor Cabinetului de științe naturale⁷.

Continuarea perfecționării activității muzeale rezultă și din preocupările pentru elaborarea unui nou regulament de funcționare a muzeului, intitulat „Regulamentul pentru administrarea muzeelor naționale din București, adică de zoologie, mineralogie, antichități și numismatică”⁸. Regulamentul precizează sarcinile și responsabilitățile personalului de muzeu (director, custozii, preparatori ș.a.) legate de activitatea muzeografică, dar și în probleme de ordin organizatoric și administrativ. Noul regulament vădește o preocupare, cu totul deosebită pentru modul în care era primit publicul în muzeu, între prevederile sale înscriindu-se norme de comportare față de acesta, cu recomandarea că „vizitatorul trebuie tratat cu blândețe și cu toată cuviința ... fără deosebire de condiție”. În privința modalităților de funcționare a expoziției permanente, regulamentul precizează că muzeul este deschis pentru public de la 2 aprilie până la 1 octombrie, de două ori pe săptămână, joia și duminica, între orele 12-15. Persoanele care doreau să viziteze muzeul și în restul zilelor, pentru studiu, aveau acces, cu avizul direcției. În regulament fuseseră prevăzute și o serie de norme menite să asigure condiții optime de vizitare. Astfel, vizitatorul nu avea acces în sălile muzeului cu bastoane, umbrele sau săbii – dacă era militar –, acestea urmând să fie lăsate spre păstrare portarului⁹.

Prezența Muzeului Național năștea o permanentă emulație pentru o activitate muzeistică în necontenită evoluție și cu perspective de extindere și în alte orașe ale țării. Prin însăși structura sa, muzeul anunța profilarea unor muzee specializate având drept nucleu secțiunile inițiale. O asemenea notă de particularitate se conturează în privința colecției de tablouri. Fondul de artă plastică va constitui punctul de pornire în jurul căruia s-a înființat, în 1864, Pinacoteca statului¹⁰. Prin înființarea Pinacotecii s-a creat, de fapt, un nou muzeu de artă, independent de Muzeul de Antichități.

⁵ A.N.I.C., Fond Minist. Instr., dos. 592/1863, f.338.

⁶ *Ibidem*, dos. 4026/1854, f.746.

⁷ *Ibidem*, dos. 3794/1857, f.114-114v.

⁸ *Ibidem*, dos. 592/1863, f.337-338v; 344-344v.

⁹ *Ibidem*, f.344.

¹⁰ *Ibidem*, dos. 1983/1851, f.22; vezi și Ștefan Pop, *Colegiul Național Sf. Sava*, în “Boabe de grâu”, 1933, p. 415.

De altfel, aceasta este perioada în care, în concepția unor personalități ale culturii românești se contura ideea creării unor muzee orășenești, sătești și pe lângă lăcașele de cult, pentru păstrarea și întreținerea obiectelor de interes istoric și artistic, precum și a rarităților bibliofile. Cunoașterea valorosului patrimoniu existent la mănăstirile vizitate de către Alexandru Odobescu, îi sugerează acestuia chiar necesitatea organizării unui „muzeu de artă națională care să înfățișeze o istorie plastică și figurată a artelor, a industriei și a negoțului țării”¹¹.

Muzeul a devenit și un participant prețios în procesul de instruire a tineretului școlar, în cadrul său desfășurându-se o permanentă activitate cu scop didactic-educativ, mai ales că, majoritatea personalităților implicate în viața respectivei instituții de cultură făceau parte din corpul profesoral, iar deviza muzeului era aceea ca patrimoniul său să servească drept „studiu pentru junimea română”. Strânsele legături dintre muzeu și școală se reflectă și în preocupările îndreptate către organizarea, în anul 1864, a unor colecții pe lângă gimnaziile din Craiova, Ploiești și la școlile comerciale din Galați și Brăila. Legat de soluționarea acestei probleme sunt expuse și principiile de organizare a unor asemenea nuclee-colecții, indicându-se natura și numărul obiectelor necesare¹².

Creșterea numărului exponatelor cu profil arheologic și numismatic ridică problema reorganizării muzeului mixt prin divizarea fondului existent și crearea unor instituții muzeale specializate în funcție de natura obiectelor. În corespondența sa cu Ministerul Instrucțiunii Publice, Eforia Școalelor reclama, cu insistență, necesitatea formării muzeului de antichități și numismatică, „...ramură care interesează atât de mult istoria noastră națională”¹³. Deși organizarea unui muzeu cu acest profil reprezenta o necesitate tot mai evidentă pentru studiul acestor discipline auxiliare ale istoriei, preocupările într-o asemenea direcție vor prinde contur abia la puțin timp după înfăptuirea Unirii Principatelor, eveniment care a însemnat, și pentru mișcarea muzeistică de la noi, intrarea într-o nouă etapă de dezvoltare și importante realizări.

În contextul preocupărilor Eforiei de a „reforma Muzeul Național din București”, conducerea acestei instituții este încredințată, în anul 1860, italianului Carol Ferreratti, fostul preparator al Muzeului zoologic din Torino¹⁴. Imediat după preluarea funcției, noul director a inițiat un program ce viza organizarea și dezvoltarea continuă și în egală măsură, a tuturor compartimentelor muzeului. După opinia sa, expoziția Muzeului Național nu trebuia să reprezinte doar o „colecție de obiecte și animale din această frumoasă parte a Europei”, ci era necesar ca muzeul să devină și un loc de studiu pentru tânăra generație¹⁵. În acest sens au existat chiar inițiative în vederea pregătirii unui personal „în domeniul

¹¹ Alexandru Odobescu, *Opere*, vol. II, București, 1967, p. 111.

¹² A.N.I.C., Fond Minist. Instr., dos. 4026/1854, f.368; 380.

¹³ *Ibidem*, f.9-9v.

¹⁴ *Ibidem*, dos. 560/1864, f.100; dos. 4026/1854, f.315; 380-380v; 649. Carol Ferreratti, sosit în București în mai 1860, a semnat contractul cu statul român, pe o durată de cinci ani. În calitate de director al Muzeului Național primea un salariu de 400 franci, iar ca profesor la Universitate, la Catedra de istorie naturală, 250 franci/lună.

¹⁵ *Ibidem*, dos. 3794/1859, f.189; dos. 4026/1854, f.685.

muzeologiei”, mai ales din rândul tinerilor, în specialitatea „preparatori de obiecte zoologice pentru muzeu”¹⁶.

Paralel cu creșterea patrimoniului și întregirea secției de științele naturii cu exponate de mare diversitate și atractivitate, micul colectiv al muzeului și-a continuat preocupările legate de sistematizarea și prelucrarea științifică a colecțiilor. În plus, s-au făcut repetate intervenții pe lângă autoritățile locale cărora li se solicita să anunțe de urgență muzeul, atunci când erau descoperite, întâmplător, fosile. Aflat în cunoștință de cauză, conservatorul muzeului se deplasa la fața locului acordând asistența de specialitate, necesară, pentru ca „extracția” să decurgă în condiții optime, în vederea îmbogățirii colecției paleontologice¹⁷.

În ceea ce privește patrimoniul de piese istorice și numismatice, el va spori atât cantitativ, cât și valoric, grație importantei donații făcută Muzeului Național de generalul Nicolae Mavros, căreia i se va adăuga, la scurt timp, cea a lui Cezar Bolliac. Cel dintâi înainta Ministerului Instrucțiunii Publice o adresă prin care ceda statului o serie de obiecte din colecțiile sale. Remarcabil este faptul că nici unul din donatori nu au condiționat gestul făcut de acordarea unor compensații materiale sau onorifice, considerând că, în felul acesta și-au îndeplinit o datorie patriotică. Mai mult, Nicolae Mavros preciza că donația sa reprezenta un omagiu adus actului Unirii Moldovei cu Țara Românească, eveniment care, socotea el, „deschide un frumos viitor României”¹⁸. La 22 noiembrie 1862, Adunarea Legislativă a Principatelor Unite lua act de “comunicația” prin care Nicolae Mavros oferea statului colecțiile sale¹⁹, cele mai bogate și mai importante din Țara Românească la acea dată, cuprinzând și o serie de unicate. Cele 4.000 de monede și medalii provenite din țară și străinătate, statuile, basoreliefurile, inscripțiile, manuscrisele și tipăriturile medievale, urmau să contribuie, în concepția donatorului, la „instrucțiunea junimei române, speranța viitorului”²⁰. Cu ocazia confirmării primirii donației făcută de Nicolae Mavros, Adunarea Legislativă decide ca această prețioasă colecție să fie expusă în muzeu într-o sală care să poarte numele „dăruitorului”. Totodată se hotărăște înființarea unei „Comisiuni compusă din

¹⁶ *Ibidem*, dos. 4026/1854, f.27.

¹⁷ *Ibidem*, dos. 3794/1859, f.114-114v; dos. 4026/1854, f.727.

¹⁸ *Ibidem*, dos. 3885/1857, f.54-54v; 75.

¹⁹ *Ibidem*, dos. 4026/1854, f.439; dos. 3885/1857, f.54-54v; 75; vezi și Constantin Moisil, *Colecțiile numismatice și arheologice ale lui N. Mavros și soarta lor* în C.N.A., XII/1936, p. 195-202. Donația generalului N. Mavros pentru Muzeul Național cuprindea, așa cum reiese din adresa înaintată de el Adunării Legislative „a) o colecție de medalii ale diferitelor națiuni și a mai multor suverani ai antichității, în metaluri prețioase și bronzuri, în număr de ceva mai mult de 4.000 medalii și medalionuri, unele găsite în țară; b) un mic număr de medalioane istorice ale secolului XV și celor următori; c) o colecțiune de statui, statuete, busturi și basoreliefuri, fragmentar prețioase și de diferite alte obiecte ale vieții civile și militare a popoarelor antichității, în marmură și bronz; d) o colecțiune de vasuri zugrăvite, cunoscute sub numele de vasuri etrusce, iar în adevăr producțiune a ceramicii helene; e) alte obiecte de ceramică veche, mai puțin perfecționate, dar prețioase, fiind găsite în țară; f) o mică colecție de antichități egiptene; g) pedestale, obeliscuri, pietre de hotar cu inscripțiuni helene sau latine, din care unele sunt cu atât mai prețioase, cu cât se raportează la istorie; h) câteva manuscrise prețioase și cărți tipărite, producțiune a literaturii arabo-persană spre a fi acestea depuse la Biblioteca Națională”.

²⁰ Constantin Moisil, *op.cit.* în loc.cit., p. 195.

oameni speciali care să reguleze cele de cuviință pentru conservarea și sporirea Muzeului Național²¹. Ca urmare, la scurt timp, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii numește o comisie formată din Nicolae Mavros, G. Beldiman, Ion Ghica, Dimitrie A. Sturdza, Mihail Kogălniceanu, August Treboniu Laurian, Dimitrie Berindei, Carol Ferreratti și Alexandru Odobescu, având ca sarcină expresă, atât primirea donației Mavros și clasificarea metodică și științifică a acesteia, cât și asigurarea spațiului și mobilierului necesar expunerii obiectelor în condiții optime²². Aceeași comisie însă, avea și menirea de a lua o serie de măsuri concrete în vederea reorganizării Muzeului Național cu caracter mixt, atribuție finalizată prin elaborarea și înaintarea către forul care o numise, a unui proiect de lege pentru organizarea a două muzee naționale, unul de arheologie și belle-arte și altul de științe naturale și fizice²³.

Față de situația nou creată, conducerea muzeului solicită Ministerului Cultelor și Instrucțiunii suplimentarea bugetului pentru anul în curs – 1862 –, în vederea comandării mobilierului necesar expunerii donației Mavros²⁴, pentru ca, la scurt timp, la solicitarea aceluiași minister, să înainteze un deviz estimativ detaliat cuprinzând și descrierea lucrărilor proiectate pentru amenajarea spațiului afectat muzeului în noul edificiu al Academiei (clădirea va găzdui și Universitatea – n.n.), ca și prezentarea schițelor pentru mobilier, indicații asupra materialului din care urma să fie confecționat acesta și împărțirea spațiului pe săli, cu dimensiunile respective, atât pentru muzeu, cât și pentru Galeria de tablouri²⁵. La finele anului 1863, contractul pentru lucrările de amenajare a muzeului în noul local al Academiei, în valoare de 47.500 lei, era deja aprobat.

Pe lângă încercările de soluționare a problemelor organizatorice amintite, muzeul continuă să se preocupe de conservarea și completarea colecțiilor arheologice și istorice. Patrimoniul instituției se îmbogățește considerabil cu numeroase odoare bisericești, opere de artă indigene sau străine provenite de la mănăstirile secularizate, cărora li se adaugă curând, alte obiecte de cult, precum și unele dintre cele mai prețioase tipărituri vechi românești, adunate prin cercetările special întreprinse la mănăstiri²⁶. Toate aceste obiecte vor constitui, de la începutul anului 1865, secția de artă bisericească a muzeului, ce rivaliza prin bogăție și numărul pieselor sale, cu secția de antichități preistorice și greco-romane. În privința colecției Mavros, se întreprind demersuri pentru depunerea ei treptată la muzeu, obiectele ce o compuneau fiind păstrate de către donator în București, la locuința sa personală, dar și în localitățile Călinești, județul Prahova și Domnești, județul Ilfov. Pe de altă parte, Nicolae Mavros lucra la clasificarea colecției numismatice și la pregătirea catalogului pe care intenționa să-l redacteze personal și să-l încredințeze tiparului, urmând ca viitoarea publicație să fie difuzată în librăriile din toată țara și, totodată, să fie expediată și muzeelor din străinătate²⁷.

²¹ A.N.I.C., Fond Minist.Instr., dos. 3885/1857, f.53-53v.

²² *Ibidem*, f.59-59v; 63-63v.

²³ *Ibidem*, dos. 526/1864, f.592.

²⁴ *Ibidem*, dos. 3885/1857, f.55-55v.

²⁵ *Ibidem*, dos. 592/1863, f.306-308; 328-328v.

²⁶ Alexandru Odobescu, *op.cit.*, p. 112; Rodica Macri, *Muzeele de istorie în concepția unor înaintași ai istoriografiei noastre*, în "București", VIII, 1971, p. 426.

²⁷ Constantin Moisil, *op.cit.*, p. 201.

Între timp însă, la sfârșitul anului 1863, se constată că proiectul propus cu un an înainte pentru organizarea a două Muze Naționale cu profil diferit nu fusese încă discutat și adoptat de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii, iar normele după care era organizat muzeul existent nu mai corespundeau cu cerințele și necesitățile impuse de creșterea numerică și valorică a colecțiilor, ca și de aria preocupărilor, mult extinsă.

2. Înființarea Muzeului Național de Antichități, etapă importantă în dezvoltarea muzeografiei și științei istorice românești

Anul 1864 a marcat un moment cu totul excepțional în istoria instituțiilor muzeale din România. Bogata activitate desfășurată de către Muzeul Național de Istorie Naturală și Antichități din București, pe parcursul a trei decenii de existență, a pregătit bazele materiale necesare pentru înființarea unor instituții muzeale specializate, în funcție de natura patrimoniului deținut. Această necesitate obiectivă, izvorâtă din nevoile interne ale societății românești, s-a împlinit la foarte scurtă vreme după realizarea Unirii Moldovei cu Țara Românească. Actul unirii a însemnat, și pentru mișcarea muzeistică din țara noastră, pășirea într-o nouă etapă de dezvoltare și rodnice împliniri.

În vederea realizării acestei separări a patrimoniului Muzeului Național pe instituții de profil, specializate, Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice ia în discuție și supune spre aprobare un “Regulament pentru administrarea și organizarea Muzeului de Antichități din București”, care prevedea și înființarea unui “Comitet special arheologic”²⁸. Drept urmare, la 25 noiembrie 1864, domnitorul Alexandru Ioan Cuza semnează două decrete – unul prin care promulga “Regulamentul pentru înființarea Muzeului de Antichități din București”²⁹, iar celălalt prin care era aprobată componenta “Comitetului arheologic”, având numit ca președinte, pe viață, pe generalul Nicolae Mavros³⁰. La 7 decembrie, același an este promulgat și decretul de înființare a Muzeului de Științe Naturale³¹. Cele două instituții muzeale, moștenitoare ale fostului Muzeu Național bucureștean, vor avea în anii ce urmează, adânci implicații în dezvoltarea muzeografiei, dar și a științei istorice românești.

Nou înființata instituție – Muzeul de Antichități –, își va desfășura activitatea pe baza Regulamentului ce purta înalta semnătură a domnitorului Unirii. Respectivul Regulament³² conține norme de organizare și funcționare, de la principii de bază la amănunte, pentru acele domenii și sectoare preconizate a contribui la buna desfășurare a activității muzeale. Cele șase capitole pe care le conține prezintă

²⁸ A.N.I.C., Fond Minist. Instr., dos. 526/1864, f.590.

²⁹ *Ibidem*, f.593-593v; vezi și Dorin Popescu, *Centenarul Muzeului Național de Antichități*, în “Revista Muzeelor”, nr.4/1964, p. 343 și Ioana Cristache-Panait, Panait I. Panait, *Organizarea activității muzeistice la București în anul 1864*, în “Revista Muzeelor”, nr. 6/1968, p. 509.

³⁰ A.N.I.C., Fond Minist. Instr., dos. 526/1864, f.590. Ambele decrete au fost publicate în “Monitorul Oficial al Principatelor Unite”, nr. 266 din 26 noiembrie 1864, p. 1254.

³¹ *Ibidem*, f.636.

³² *Ibidem*, f.595-596; 598-600.

structura muzeului pe secții, componența personalului, precum și a “Comitetului arheologic”, atribuțiile acestuia, atribuțiile personalului pe funcții, statutul donatorilor și al publicului vizitator. Conducerea muzeului revine “Comitetului arheologic”, sarcinile lui fiind detaliat precizate în Regulament. Pe lângă dirijarea activității generale a muzeului, “Comitetul arheologic” se ocupa de clasarea antichităților, cercetarea și colecționarea monedelor și a medaliilor referitoare la România, creșterea patrimoniului cu noi colecții sau fonduri, inventarierea obiectelor de muzeu, organizarea excursiilor și a cercetărilor arheologice, conservarea și restaurarea monumentelor naționale de orice natură, primirea donațiilor destinate muzeului. “Comitetul arheologic” tindea “ca prin dezvoltarea ce va lua lucrările sale să se transforme în Societate de istorie națională”³³. În același timp regulamentul desemna cadrul activității de cercetare pentru creșterea permanentă a patrimoniului muzeal, încurajând mai ales donațiile către muzeu, în al 18-lea articol al său precizându-se că numele donatorilor va fi consemnat în “condica de aur a muzeului” și va fi afișat în sălile de expoziție. Donatorii care cedau muzeului colecții sau fonduri în valoare de cel puțin 500 galbeni, erau considerați fondatori ai muzeului și membrii de drept ai “Comitetului arheologic”³⁴.

O notă aparte o constituie promovarea preocupărilor legate de cercetarea istorico-arheologică, de conservarea și restaurarea patrimoniului, activități care devin un atribut obligatoriu al activității muzeografice. De remarcat este faptul că unele norme organizatorice înscrise în regulamentul, precum cele legate de relația muzeu-public, de cercetarea, conservarea și valorificarea patrimoniului, s-au constituit, pe parcursul anilor, în permanențe ale vieții și activității muzeelor românești³⁵.

Această orientare a activității generale a muzeului, pe care o imprimă noul regulament reprezintă o consecință firească a concepțiilor despre rolul și atribuțiile muzeului, caracteristice societății românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Mihail Kogălniceanu, de pildă, considera că întreaga muncă de colecționare a antichităților reclamă măcar un minim de organizare și protecție, dar și de valorificare științifică. Conservarea pieselor de muzeu, susținerea cunoscutului om politic și de cultură, era necesar să fie urmată de valorificarea educațională a obiectelor istorice pe care le poseda muzeul³⁶. Deși deosebite ca modalitate de realizare, ambele acțiuni vizau același scop: trezirea interesului general pentru cunoașterea poporului român și a valorilor sale cultural-artistice produse în decursul întregii sale existențe.

Înființarea Muzeului Național de Antichități a generat în afara granițelor țării, o substanțială creștere a interesului general pentru tânărul stat de la Dunărea

³³ *Ibidem*, f.596.

³⁴ *Ibidem*, f.598.

³⁵ Panait I. Panait, *Permanențe fundamentale în activitatea muzeologică românească*, în „Revista Muzeelor”, nr. 4/1975, p. 8.

³⁶ Alexandru Zub, *Mihail Kogălniceanu*, Iași, 1974, p. 773.

de Jos și, implicit, pentru cunoașterea trecutului istoric al românilor. În foarte scurtă vreme, instituția despre care vorbim, înregistrează rapide progrese pe drumul integrării active și afirmării sale, pe diverse planuri, în rețeaua muzeelor din Europa. Vechile legături cu muzee din Viena, Genova, Roma, Torino ș.a., au reprezentat o bază sigură în stabilirea relațiilor de colaborare și schimburi reciproce de informații științifice.

Instalată în noul său local, expoziția permanentă a Muzeului Național de Antichități ocupa patru „saloane” situate într-o aripă a Palatului Universității, funcționând cu secțiile de istorie generală, istorie romană, heraldică și numismatică, precum și secția curiozităților. În aceste colecții erau cuprinse cele mai valoroase exponate istorico-arheologice și artistice cunoscute la acea dată și care stăteau mărturie pentru sorgința daco-romană a românilor și vechimea lor pe aceste meleaguri. În plus, trebuie spus că, încă de la înființare, Muzeul Național de Antichități a abordat, cu multă seriozitate, problema esențială a oricărui muzeu, respectiv fondul de obiecte ce compuneau patrimoniul său existent, dar și virtual. De la bun început și-au găsit locul în el toate genurile de obiecte ce prezentau interes pentru trecutul istoric mai îndepărtat sau mai apropiat al poporului român, fără a fi preferate numai anumite tipuri de exponate, așa cum se proceda în prima jumătate a secolului al XIX-lea, în unele muzee și colecții de peste hotare. Mai mult, nu exista tendința de a prefera vestigiile istorice, antichitățile, dintr-o anumite regiune a țării sau dintr-o atare perioadă istorică. Referindu-se la această realitate, Mihail Kogălniceanu afirma că “muzeele nu sunt făcute ca să stea închise, ci pentru a fi deschise și a figura în ele tot ce e antic, frumos și național”³⁷.

Deschiderea Muzeului de Antichități trebuia să aibă loc la 24 ianuarie 1865, ziua Unirii Principatelor, după amenajarea, într-o primă etapă, a colecțiilor de busturi, obiecte de marmură și bronz și a celei de ceramică³⁸. Această festivitate, care ar trebui considerată ca fiind data inaugurării Muzeului de Antichități s-a desfășurat, conform informațiilor pe care le deținem, abia câteva luni mai târziu, în ziua de duminică, 29 august 1865³⁹. Noul conservator (director) al Muzeului Național de Antichități, numit în decembrie 1864, era Alexandru Russo⁴⁰ și el va rămâne în această funcție până la începutul anului 1876⁴¹. În momentul când lua în mâinile sale destinele instituției despre care vorbim, Alexandru Russo avea deja o bogată experiență didactică și organizatorică. La începutul anului 1865 din

³⁷ *Ibidem*, p. 771.

³⁸ Ioana Cristache-Panait, Panait I. Panait, *op.cit.*, p. 511. Deschiderea muzeului n-a avut loc la acea dată, pentru că, ministrul de justiție, Nicolae Kretzulescu, demisionase la 21 ianuarie 1865, prefațând căderea guvernului Kogălniceanu; vezi și Constantin Moisil, *op.cit.* în, *loc.cit.*, p. 198.

³⁹ Ion Ionașcu, *O știre documentară despre deschiderea Muzeului Național de Antichități din București în 1865*, în “Revista Muzeelor”, nr. 5/1967, p. 471.

⁴⁰ A.N.I.C., Fond Minist. Instr., dos. 540/1864, f.74. Alexandru Russo a fost numit conservator prin adresa nr. 5880 din 10 decembrie 1864.

⁴¹ Arhiva Muzeului Național de Antichități a Institutului de Arheologie București (în continuare se va cita Arh. M.N.A.), dos. 13/1876, f.84.

colectivul muzeului mai făceau parte, în afara conservatorului-director, un custode și un om de serviciu⁴², iar bugetul prevăzut pentru anul în curs se ridica la suma de 37.000 lei⁴³. În septembrie 1868 personalul muzeului își sporea numărul, prin adăugarea a încă două posturi, la cele existente deja – unul de custode II și altul de “curatoriu de monede”⁴⁴.

În calitatea sa de conservator-director, Alexandru Russo și-a făcut datoria cu prisosință, atunci când a fost vorba de adunarea, ordonarea și păstrarea, după criteriile muzeistice, a obiectelor din expoziția permanentă și a celor din depozit. Printr-o adresă din 26 ianuarie 1865, Ministerul Justiției, Cultelor și Instrucțiunii Publice era încunoștințat că obiectele donate de generalul Nicolae Mavros se află expuse în trei “saloane abia încăpătoare”. Prin aceeași adresă se solicita și o sală necesară depozitării bunurilor prețioase provenite din mănăstirile secularizate⁴⁵. De altfel, tocmai numărul mare al acestor bunuri a determinat deschiderea, în cadrul muzeului, așa cum am arătat deja, a unei subsecții ecleziastice⁴⁶.

În vara anului 1867, muzeul este închis, se pare, pentru puțină vreme, pentru că arhitectul Alexandru Orăscu începuse restaurarea clădirii Universității (Academiei – n.n.)⁴⁷. Bineînțeles, acest lucru nu a reprezentat un impediment pentru desfășurarea celorlalte activități ale instituției. În perioada respectivă, de exemplu, se elaborează un catalog în care, numerotate de la unu la 519, erau incluse obiecte diverse, statui, vase, monede ș.a. provenind din colecțiile Nicolae Mavros, Dimitrie Pappasoglu, Scarlat Rosetti, Cezar Bolliac și colecția statului⁴⁸.

Patrimoniul Muzeului Național de Antichități continuă să se îmbogățească neîntrerupt pe aceleași căi, aproape neschimbate, ca și până acum – descoperiri întâmplătoare, cercetări de teren, călătorii documentare, chiar săpături arheologice rudimentare, achiziții și donații. În anul 1865 sunt achiziționate, de pildă, de la un particular, prin intermediul Comitetului arheologic câteva obiecte diverse⁴⁹, iar la 16 februarie 1866, în colecțiile muzeului intră 182 monede „vechi”, din argint, găsite pe moșia Mărmureni (comuna Oniceni, județul Neamț)⁵⁰. În același an, la 12 noiembrie ajung la muzeu încă 24 „monede antice” descoperite în satul Schineni (comuna Murgeni, județul Vaslui)⁵¹. În perioada 1860-1880, urmând un obicei devenit tradiție încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea, numeroși oameni de

⁴² *Ibidem*, dos. 2/1865, f.3.

⁴³ *Ibidem*, dos. 1/1865, f.2. Bugetul în valoare de 37.000 lei era repartizat astfel: conservatorului general îi reveneau 10.000 lei, custodelui, 3.600 lei, omului de serviciu, 1.200 lei, iar fondul de colecții, mobilier, cheltuieli de iluminat se ridica la suma de 12.000 lei.

⁴⁴ *Ibidem*, dos. 5/1868, f.72.

⁴⁵ *Ibidem*, dos. 1/1865, f.60.

⁴⁶ *Ibidem*, f.157.

⁴⁷ *Ibidem*, dos. 3/I/1867, f.78.

⁴⁸ *Ibidem*, dos. 3/II/1867, f.101.

⁴⁹ *Ibidem*, dos. 1/1865, f.127.

⁵⁰ *Ibidem*, dos. 2/1866, f.11.

⁵¹ *Ibidem*, f.21.

cultură, cărțurari, dar, în aceeași măsură iubitori ai trecutului străbat țara de la un capăt la altul efectuând cercetări de teren și, uneori, săpături de mai mică amploare, ce-i drept, executate după metode nu tocmai științifice. Printre acești, le-am putea zice, „arheologi de ocazie” îi întâlnim pe August Treboniu Laurian⁵², Cezar Bolliac⁵³, Dimitrie A. Sturdza⁵⁴, Vasile A. Urechia⁵⁵, Alexandru Odobescu, care și-a sintetizat experiența de arheolog cvasiamator în lucrarea „Antichitățile județului Romanai”, apărută la București, în 1878, maiorul Dimitrie Pappazoglu⁵⁶, Dimitrie C. Butculescu⁵⁷ și alții. Unii dintre aceștia, ca și alți colecționari de antichități români, dar și străini, au donat muzeului zestrea adunată de ei, contribuind la creșterea substanțială a patrimoniului noii instituții. Inspirat de gestul nobil al lui Nicolae Mavros, Dimitrie Pappazoglu oferă Muzeului Național de Antichități în 1864, o parte din colecția sa, urmat fiind, în 1865, de Cezar Bolliac⁵⁸, iar în ianuarie 1866 de Dimitrie A. Sturdza⁵⁹, cu donația sa constând din monede și medalii și, respectiv, la 23 septembrie 1866, de Scarlat Rosetti cu o substanțială colecție formată din monede de argint și aur, amulete, vase egiptene⁶⁰. Lor li se adaugă, în 1869, Nicolae Kretzulescu, cu a sa mumie egipteană⁶¹ și, din nou Cezar Bolliac care, de această dată, vinde muzeului o serie de monede din bronz, argint și aur, ca și piese de silex, bronz, ceramică⁶², pentru ca patru ani mai târziu, în 1873, să adauge patrimoniului muzeului o nouă donație compusă dintr-o colecție de 736 de obiecte din piatră și os, vase, precum și 2.010 monede de bronz

⁵² Dumitru Tudor, *Oltenia romană*, București, 1978, p. 15.

⁵³ Cezar Bolliac face în 1869 săpături la Slon (jud. Prahova), însoțit de arhitectul Benich, angajat al Ministerului de Interne, apoi la Reșca și Tinosul, unde pune problema cercetării vestigiilor dacice. În 1872-1873 face săpături la necropola de la Zimnicea, pe care le continuă și în 1874, dar și la Vădastra și Celei (cf. Ovidiu Papadima, *Cezar Bolliac*, București, 1966, p. 318-319).

⁵⁴ Dumitru Tudor, *op.cit.*, p. 13; 15. D. A. Sturdza face săpături la Slăveni și Rusăneștii de Sus (jud. Olt). Notele sale asupra unor antichități descoperite la Slăveni și Reșca au fost valorificate de Alexandru Odobescu.

⁵⁵ *Ibidem*. De la V. A. Urechia ne-a rămas o succintă, dar interesantă relatare despre săparea unor morminte romane la Reșca, în 1870.

⁵⁶ Cf. Maior D. Pappazoglu, *Călăuza sau conducătorul Bucureștiului*, București, 1871, p. 15, acesta a strâns un bogat material arheologic „din excursiunile ce am făcut în toată România mică pe unde se găsec”, pe care-l donează în 1864, muzeului. Printr-o adresă din 15 iunie 1869, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice îi aprobă lui D. Pappazoglu continuarea săpăturilor la Slon, jud. Prahova (Arh. M.N.A., dos. 6/1869, f.113), iar prin o a doua adresă a aceluiași minister, i se aprobă să efectueze, în 1873, săpături arheologice pe proprietatea mănăstirii Cernica (Arh. M.N.A., dos. 10/1873, f.58).

⁵⁷ Aristide Ștefănescu, *Dimitrie C. Butculescu, un precursor al arheologiei dobrogene*, în „Peuce”, V, Tulcea, 1977, p. 359-368. D. C. Butculescu sapă în 1876 în castrul de la Jidava.

⁵⁸ *Listă de obiecte date Muzeului Național de dl. Cesar Bolliac* în „Trompeta Carpaților”, nr. 56 din 30 septembrie 1865, p. 223.

⁵⁹ Const. Moisil, C.N.A. XII/1936, p. 200.

⁶⁰ Arh. M.N.A., dos. 2/1866, f.61.

⁶¹ *Ibidem*, dos. 6/1869, f.69.

⁶² *Ibidem*, f.80; dos. 7/1870, f.36.

descoperite la Turnu-Severin alături de alte piese⁶³. Din înșiruirea celor mai valoroase piese dăruite Muzeului de Antichități în această perioadă, nu poate lipsi, un „orologiu vechi de aur” care aparținuse lui Gheorghe Lazăr⁶⁴ și se afla, până în 1870, în posesia lui Andrei Adamescu sau cele nouă vase „vechi, întregi” găsite „în ruinele de la Corinth”⁶⁵, donate de colonelul Grigore Cantilli în primăvara anului 1879, dar nici colecția de „vase și obiecte preistorice”⁶⁶ a ofițerului danez H. Mansfeld Büllner din Copenhaga, oferită muzeului bucureștean în 1880.

După 1866, patrimoniul Muzeului Național de Antichități se îmbogățește cu numeroase și valoroase piese provenind din descoperiri ocazionale făcute în întreaga țară și trimise de autoritățile județene Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, care, la rândul său, le transfera muzeului. Este cazul celor 400 de monede din argint din vremea împăraților romani Valens, Valentinian și Constantius⁶⁷ ajunse în muzeu în anul 1869, ca și a celor „cinci bucăți de arme vechi” găsite îngropate „în Movila Șendrianului” de pe teritoriul satului Buimăceni (comuna Albești, jud. Botoșani)⁶⁸, aduse la muzeu în 1870. În același an, cu ocazia dărâmării bisericii mănăstirii Sf. Sava, care se afla aproximativ pe locul unde se ridică astăzi statuia domnitorului Mihai Viteazul din Piața Universității, tot ce-i aparținea, toate obiectele ce se găseau în ea au fost transferate la Muzeul de Antichități⁶⁹. Din categoria obiectelor descoperite întâmplător fac parte și cele 160 de monede din argint și bronz, găsite la Izlaz (jud. Teleorman), trimise spre păstrare la muzeu în decembrie 1872 și clasate de August Treboniu Laurian⁷⁰. În toamna anului 1873 Muzeul de Antichități intră în posesia a „patru lăzi” cu obiecte antice descoperite în satul Milcov (jud. Olt), cu prilejul construirii căii ferate Pitești-Slatina⁷¹. Cu același prilej, sunt descoperite în satul Pârșani (comuna Pielești, jud. Dolj)⁷² și trimise muzeului, prin intermediul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, un număr de 75 de monede „vechi” din argint. De altfel, marea majoritate a descoperirilor întâmplătoare constau din monede și, eventual, obiecte antice. Este suficient să adăugăm celor menționate deja, cazul recuperării, în septembrie 1874, a celor 200 monede antice găsite la Horezu (jud. Vâlcea)⁷³, obiectele de aur descoperite în 1880 la Turnu-Măgurele⁷⁴, precum și, în același an, cele 10 monede vechi din argint provenind de la Bicaz (jud. Neamț)⁷⁵. Revenirea

⁶³ *Ibidem*, dos. 10/1873, f.39.

⁶⁴ *Ibidem*, dos. 7/1870, f.40.

⁶⁵ *Ibidem*, dos. 16/1879, f.34.

⁶⁶ *Ibidem*, dos. 17/1880, f.103.

⁶⁷ *Ibidem*, dos. 6/1869, f.19.

⁶⁸ *Ibidem*, dos. 7/1870, f.72.

⁶⁹ *Ibidem*, f.75.

⁷⁰ *Ibidem*, dos. 9/1872, f.101.

⁷¹ *Ibidem*, dos. 10/1873, f.74.

⁷² *Ibidem*, dos. 16/1879, f.65.

⁷³ *Ibidem*, dos. 11/1874, f.76.

⁷⁴ *Ibidem*, dos. 17/1880, f.47.

⁷⁵ *Ibidem*, f.76.

Dobrogei, străvechi pământ românesc, la patria mamă, în urma războiului de neatarnare din 1877-1878, a însemnat pentru știința istorică și muzeologia noastră, dobândirea unei inepuizabile surse de vestigii antice, mai ales. În anul 1879, muzeul devine beneficiarul descoperirii celor 22 de monede antice din argint și aramă de la Mangalia⁷⁶, precum și a celor 11 monede de aur „Constantinai”, provenite din plasa Medgidia⁷⁷. Un an mai târziu, în patrimoniul muzeului intră mai multe și diverse „obiecte antice” descoperite la Constanța⁷⁸.

Din datele prezentate mai sus se poate concluziona că, în perioada la care ne referim, 1864-1880, patrimoniul Muzeului Național de Antichități a crescut considerabil, lucru datorat, în bună măsură, sprijinului permanent de care s-a bucurat din partea Comitetului arheologic condus de generalul Nicolae Mavros. În sensul celor afirmate mai sus se înscrie și propunerea făcută, încă din 1864, Ministerului Cultelor și Instrucțiunii de August Treboniu Laurian, și el membru în Comitetul arheologic, potrivit căreia toate „raritățile” descoperite în țară – medalii de aur și argint, statui, basoreliefuli, plăci sculptate, vase ș.a. să fie depuse la Muzeul Național de Antichități⁷⁹.

În urma decesului lui Nicolae Mavros, survenit la 23 martie 1868⁸⁰, Ministerul Instrucțiunii și Cultelor îl numește ca președinte al Comitetului arheologic, prin adresa nr. 7087, din 6 iunie 1869, pe Cezar Bolliac⁸¹. Componenta comitetului rămâne în mare parte aceeași, vechilor membri adăugându-li-se, începând din decembrie 1870, Dimitrie A. Sturdza⁸². Reamintim că, la ședințele de lucru ale Comitetului arheologic participa, grație funcției ocupate, și conservatorul (directorul) Muzeului de Antichități, îndeplinind sarcina de șef al cancelariei acestui comitet. Cezar Bolliac își exercită funcția de președinte al Comitetului arheologic până la începutul lui 1877, când, o boală necruțătoare îl va țintui la pat timp de patru ani, pentru ca, în cele din urmă, la 25 februarie 1881, poetul, publicistul, revoluționarul de la 1848, marele iubitor al trecutului și pământului românesc, să se stingă din viață⁸³. În sfârșit, spre sfârșitul anului 1879 se produc iarăși modificări în componența Comitetului arheologic, prin cooptarea unui nou membru – numismatul Mihail C. Suțu, care, fapt deosebit de îmbucurător, s-a oferit să treacă imediat, la catalogarea și inventarierea colecțiilor de medalii din fondul Mavros⁸⁴.

De-a lungul anilor, unele dintre obiectele ce formau patrimoniul Muzeului Național de Antichități care aveau o deosebită valoare științifică, expozițională, dar și intrinsecă – este, în special, cazul tezaurului de la Pietroasa –, au fost solicitate a

⁷⁶ *Ibidem*, dos. 16/1879, f.18.

⁷⁷ *Ibidem*, f.47.

⁷⁸ *Ibidem*, dos. 17/1880, f.106.

⁷⁹ A.N.I.C., Fond Minist. Instr., dos. 526/1864, f.168.

⁸⁰ Arh. M.N.A., dos. 5/1868, f.9.

⁸¹ *Ibidem*, dos. 6/1869, f.44.

⁸² *Ibidem*, dos. 7/1870, f.92.

⁸³ Ovidiu Papadima, *op.cit.*, p. 346-348.

⁸⁴ Arh. M.N.A., dos. 16/1879, f.63; dos. 17/1880, f.141.

fi prezentate în cadrul unor expoziții naționale și internaționale. Așa de pildă, în octombrie 1866 se cerea muzeului să întocmească o listă a obiectelor antice, care trebuiau trimise la expoziția universală de la Paris, ce urma să se deschidă în anul 1867⁸⁵, comisar al acestei expoziții fiind numit Alexandru Odobescu. Probabil că, pentru a avea cât mai multe date științifice despre celebrul tezaur și cu scopul, pe de o parte de a recolta noi materiale arheologice, iar pe de altă parte de a stabili o relație cât mai veridică, cronologică și istorică, între castru și tezaurul descoperit în apropiere, Alexandru Odobescu întreprinde, în toamna anului 1866, o serie de săpături în mai multe puncte ale fortificației de sub satul Pietroasa (astăzi Pietroasele, jud. Buzău – n.n.). Rezultatele acestor săpături, precum și concluziile științifice la care a ajuns vor fi prezentate de cel de-al IV-lea Congres internațional de antropologie și arheologie preistorică de la Copenhaga, într-o comunicare despre antichitățile preistorice din România⁸⁶. Dintre toate piesele selectate pentru expoziția universală de la Paris din 1867, tezaurul de la Pietroasa a fost solicitat și la Londra, unde a stat expus până în primăvara lui 1868, când a revenit în țară⁸⁷. După numai cinci ani, în aprilie 1873, directorul muzeului, Alexandru Russo este solicitat, de același Minister al Cultelor și Instrucțiunii Publice, să predea lui Emanoil Cretzulescu, comisarul general al secțiunii române din cadrul expoziției universale ce urma să se deschidă la Viena⁸⁸, o serie de piese valoroase precum tezaurul de la Pietroasa⁸⁹, „facsimilele mănăstirii Argeș”, realizate de Karl Storck ș.a., care se dorea a fi expuse acolo.

Dacă din punct de vedere organizatoric și științific Muzeul Național de Antichități era subordonat numai ministerului mai sus amintit, administrativ el depindea de instituția care-l găzduia, anume Universitatea din București. Așa ne putem explica, de pildă, rațiunea atenționării, printr-o adresă din ianuarie 1871, a directorului muzeului, de către G. Costa-Foru, rectorul Universității, asupra necesității de a menține „pururea cea mai perfectă curățenie” în muzeu⁹⁰. Relațiile dintre muzeu și Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice erau unele foarte bine definite, de subordonare, dar și de colaborare, constructive. Astfel, la 14 aprilie 1871, ministerul își manifestă preocuparea pentru „așezarea într-un mod regulat al pieselor de piatră antice ce se află în curtea Universității”, oferind chiar 1.000 de lei cu scopul de a se face „un adevărat muzeu lapidar”⁹¹, ceea ce echivalează cu

⁸⁵ *Ibidem*, dos. 2/1866, f.75.

⁸⁶ Cf. Mircea Babeș în Alexandru Odobescu, *Opere*, IV, *Tezaurul de la Pietroasa*, București, 1976, p. 8-15.

⁸⁷ *Ibidem*.

⁸⁸ Arh. M.N.A., dos. 9/1872, f.76; dos. 10/1873, f.29.

⁸⁹ *Ibidem*, dos. 13/1878, f.39. Documentele consemnează că, în noiembrie 1875, tezaurul de la Pietroasa a fost furat, dar, după scurtă vreme a fost recuperat. Drept urmare, la începutul anului 1876, Cezar Bolliac cerea întrunirea Comitetului arheologic „pentru a constata starea în care se găsesc obiectele ce compun tezaurul de la Pietroasa, în urma furtului comis”.

⁹⁰ *Ibidem*, dos. 8/1871, f.8.

⁹¹ *Ibidem*, f.19.

inițiativa întemeierii unui muzeu al mărturiilor istorice în piatră, adică a unui lapidarium. În același timp, către sfârșitul anului 1871, muzeul informa ministerul în legătură cu numărul și proveniența colecțiilor, medaliilor și monedelor aflate în custodia sa: colecția primită de stat de la fosta Eforie a Școalelor, colecțiile donate de Nicolae Mavros, Dimitrie A. Sturdza, Scarlat Rosetti, Cezar Bolliac, M. S. Vlasto, ca și cele cumpărate de la mai mulți particulari⁹². Un pas hotărâtor, benefic, pentru reglementarea, atât a modului cum trebuiau organizate și executate cercetările și săpăturile arheologice, cât și pentru stabilirea normelor de îmbogățire a colecțiilor muzeului, prin cumpărare sau prin donații l-a constituit promulgarea, la 10 aprilie 1874, a decretului privind „Regulamentul asupra explorărilor și cumpărărilor de obiecte antice”⁹³.

La 10 ianuarie 1876⁹⁴, Titu Maiorescu, ocupantul postului de ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice semna o adresă prin care erau înființate o serie de noi secțiuni ale Muzeului de Antichități: secțiunea porturilor naționale, cea a tablourilor istorice naționale, secțiunea de geme și camee, precum și secțiunea industrială, care urma să prezinte publicului „diverse producțiuni alese de industria modernă spre a servi ca modele născânde-i noastre industrii”. Dintre toate aceste secțiuni nou înființate, cea a costumelor naționale ia o amploare deosebită grație mai ales donațiilor primite. Între 1878 și 1880, institutorul Apostol Mărgărit, fost, la un moment dat și inspector al școlilor de limbă română din Macedonia, oferă muzeului „diverse soiuri de costume ce se poartă de către românii răspândiți în Peninsula Balcanică”⁹⁵. În aceeași perioadă, Theodor Burada donează muzeului, pentru mărirea „colecțiilor de muzică națională”, numeroase instrumente muzicale, între care și „o tambură veche de peste 150 de ani”, un caval, mai multe fluiere ș.a. strânse de pe tot teritoriul locuit de români⁹⁶. În același timp, colecția de obiecte istorice a muzeului se îmbogățește, în mai 1880, printr-o donație de-a dreptul spectaculoasă, datorată publicistului și omului politic Constantin A. Rosetti – sabia lui Tudor Vladimirescu. Donatorul solicita conducerii muzeului ca valorosul obiect să fie expus având alături și următoarea inscripție lămuritoare pentru istoricul respectivei piese: „Domnul Tudor Vladimirescu a purtat-o, a dăruit-o poetului

⁹² *Ibidem*, f.93. Constantin Moisil ne dă informația că, între 1868 și 1870, G. Saint Marin dăruiește muzeului 50 monede romane de argint, iar M. S. Vlasto, 100 monede romane. De la acesta din urmă, muzeul cumpără încă 300 monede romane care făceau parte dintr-un tezaur găsit lângă Craiova (cf. C. Moisil, C.N.A., XII/1936, p. 106-107; 203).

⁹³ Arh. M.N.A., dos. 11/1874, f.49. Amintim că, tot în 1874, prin decretul nr. 754/6 august ia ființă Comisia monumentelor publice, care trebuia să se ocupe de cunoașterea tuturor monumentelor de artă și istorie. Sunt propuși a face parte din această comisie Mihail Kogălniceanu, Al. Odobescu, Cezar Bolliac, Al. Orăscu, D. Berindei, Dimitrie A. Sturdza, Theodor Rosetti, C. I. Stăncescu (cf. A.N.I.C., fond Minist. Instr., dos. 2461/1871, f.8; 12 și Ilie Țabrea, C.N.A., XIV/1939, p. 115-116; 171; 174).

⁹⁴ Arh. M.N.A., dos. 13/1876, f.21.

⁹⁵ *Ibidem*, dos. 15/1878, f.77; dos. 16/1879, f.21; 29; 60.

⁹⁶ *Ibidem*, dos. 15/1878, f.53; 55; dos. 16/1879, f.50; 56; dos. 17/1880, f.102.

patriot Ion Văcărescu, amic al său, acesta a dat-o d-lui C. A. Rosetti, care, la 10 mai 1880 a dăruit-o Muzeului Național⁹⁷.

În ce privește prefacerile pe care le cunoaște muzeul în ultimii ani ai acestui deceniu opt al secolului al XIX-lea, cele mai spectaculoase, dar și cele mai puțin benefice pentru bunul mers al instituției sunt cele ce vizează conducerea acesteia. Din 1876 și până în 1880, funcția de director (conservator) este ocupată de nu mai puțin de șase directori. Astfel, la începutul anului 1876, Alexandru Russo demisionează, pe caz de boală, din funcția pe care o deținea și, deja la 22 iunie același an se încheia operațiunea de predare a gestiunii către noul director-conservator, un anume Nicolae Burghel, care îndeplinea și sarcina de director al Bibliotecii⁹⁸. Un an mai târziu, în 1877, în fruntea muzeului se află Grigore Ștefănescu⁹⁹, înlocuit în 1878 de Grigore Tocilescu¹⁰⁰. La plecarea acestuia la studii, în Germania, director al Muzeului Național de Antichități este numit Eugen Costinescu, care era și subdirector al Bibliotecii¹⁰¹, înlocuit, la rândul său, la 15 septembrie 1879, de Nicolae Bassarabescu, care va rămâne în funcție pe tot parcursul anului 1880¹⁰².

În ciuda faptului semnalat mai sus, activitatea muzeului se desfășoară pe coordonatele deja stabilite, creșterea patrimoniului pe căile binecunoscute fiind dublată de munca pentru conservarea și clasificarea acestuia. În august 1877, chiar Ministerul Cultelor și Instrucțiunii solicita directorului de atunci al muzeului, Gr. Ștefănescu, ca, împreună cu Gr. Tocilescu să întocmească un „catalog descriptiv al obiectelor aflate în Muzeul Național, în dorința de a se înființa cu o oră mai înainte un asemenea catalog strict necesar”¹⁰³. În sfârșit, nu trebuie să uităm latura educațională pe care o avea de îndeplinit muzeul, mai ales în rândul tineretului școlar, dar și al studenților pentru care el juca rolul unui adevărat laborator, mai ales pentru cei ce studiau preistoria și istoria antică, dar și pentru pasionații de numismatică. Sarcina aceasta a muzeului era considerabil ușurată de faptul că instituția funcționa în chiar clădirea Universității din București.

Parcurgând istoria acestor aproape două decenii (1864-1880) din existența Muzeului Național de Antichități, putem afirma, cu certitudine că ele au însumat fructuoase acumulări cantitative, dar și calitative care vor contribui din plin la dezvoltarea pe mai departe a instituției și la creșterea prestigiului ei intern și, nu mai puțin, al celui internațional.

⁹⁷ *Ibidem*, dos. 17/1880, f.70.

⁹⁸ *Ibidem*, dos. 13/1876, f.39; 84.

⁹⁹ *Ibidem*, dos. 14/1877, f.32.

¹⁰⁰ *Ibidem*, dos. 15/1878, f.19.

¹⁰¹ *Ibidem*, f.69.

¹⁰² *Ibidem*, dos. 16/1879, f.61.

¹⁰³ *Ibidem*, dos. 14/1877, f.32.

PAGES DE L'HISTOIRE DU MUSÉE NATIONAL. 1864–1880

- Résumé -

Partant, en bonne partie, d'un riche matériel d'archives, le présent article désire d'être une continuation de celui apparu dans le numéro précédent, le XVI-ème, de la publication *Muzeul National*. Alors on avait présenté le période du commencement du Musée National d'Histoire Naturelle et des Antiquités, naquit au mois de novembre 1834. Maintenant, l'auteur présente les moments plus importants des décennies cinq et six du XIX-ème siècle – époque d'accumulation quantitatives et qualitatives qui a abouti par la création des musées de profil, spécialisés d'après le patrimoine détenu, desideratum devenu réalité par les décret signés par le prince Alexandre Jean Cuza en 1864.

Une place a part dans l'économie de l'article l'occupe la présentation des permanentes préoccupations du petit nombre du personnel du musée, des directeurs (conservateurs) jusqu'aux gardiens, supervisés par le «Comité archéologique», pour une activité normale de l'institution, pour l'enrichissement, la classification, la conservation et la mise en valeur du patrimoine, si précieux qu'il a été souvent sollicité pour être présenté dans des expositions internationales.

En fin, mais pas en dernière rangée, l'article représente des hommages posthumes apportés à un possible deuxième auteur de cet article, à Hélène Ionesco-Georgesco, toute sa vie travailleuse dans un musée, passée au-delà il y a sept ans.